

Úvod do filozofie 2/Filozofie 2

Iracionalismus, voluntarismus a nihilismus

Arthur Schopenhauer (1788 – 1860)

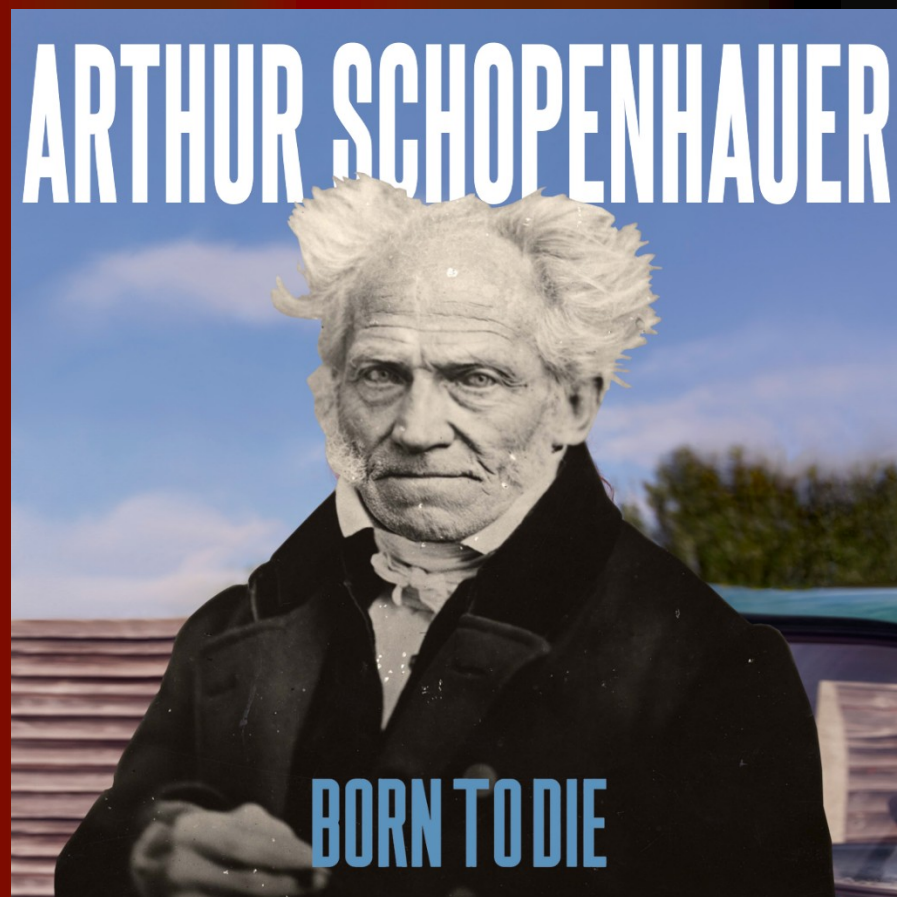
- německý filosof, představitel iracionalismu a voluntarismu;
- kritik německého racionalismu (Fichte, Hegel), navazuje ale na Kanta!
- své hlavní dílo (*Svět jako vůle a představa*, 1819) napsal jako 30letý, jeho myšlenky ale začaly působit až po r. 1850.

Další díla:

O vůli v přírodě (1836)

Dva základní problémy etiky (1841)

Parerga a paralipomena (Drobné spisy a dodatky, 1851)

2 základní tvrzení: Svět je

1.) *představa* (indická *mája*, **fenomenalismus**), navazuje na Kanta, základní formou nazírání je kauzalita, od světa představy ale nevede žádná cesta k *věci o sobě*!

2.) je projevem slepé *vůle k životu* (**voluntarismus**), pudu přežití, k světu se nemůžeme přiblížit zvnějšku, ale jen skrze individuum.

- tělesné jednání je objektivovaný akt vůle v čase a prostoru.
- podstata člověka nezáleží v myšlení, rozumu či vědomí, člověka, jako i ostatní živé bytosti či svět (gravitační přitažlivost, odpudivost látek atd.), vede slepá *vůle k životu*!
- svět není ani logický, ani nelogický – je *alogický*; rozum je nástrojem nerozumné vůle → *filosofie pesimismu*!

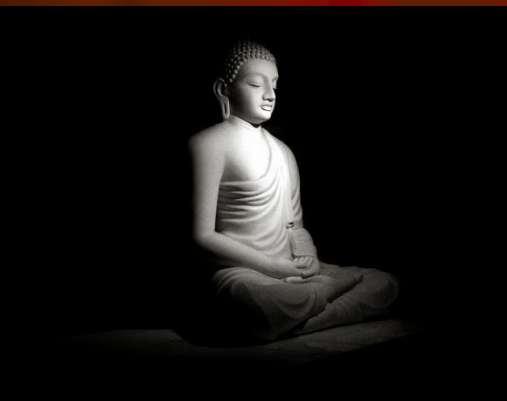
„Láska je iluze, jejíž pomocí se příroda stará o zachování rodu.“

Život jako utrpení

- zmítání pudy a žádostmi nikdy nenalezneme štěstí (vliv Buddhova učení), bolest je pravou realitou života, štěstí je pouze něco negativního → nepřítomnost bolesti.
- strasti života: bolest, nouze, nuda, osamění → život nestojí za to, aby byl žit!
- čím vyšší forma existence, tím vyšší forma utrpení (nejvíce

Možná řešení:

- **sebevražda?** Ne. (Zahluje individuální vůli, ale nikoli vůli samu, vůle si vytváří nové tělo!)
- **umění?** Ano, ale jenom dočasně. Hudba.
- **popření vůle k životu?** Ano, trvale. *Noluntas* (nechtění). Soucit s utrpením jiných. Nirvána.

"Optimismus je v zásadě neoprávněna sebechvála vlastního původce světa, vůle k životu, která se samolibě odráží ve svém díle: a úměrně tomu je nejen falešným, nýbrž i zhoubným učením. Neboť nám předkládá život jako žádoucí stav a jako jeho účel štěstí člověka. (...) ... zatímco mnohem správnější je za účel našeho života považovat práci, odříkání, nouzi a utrpení, korunované smrtí (jak to činí brahmanismus, buddhismus a pravé křesťanství), protože vedou k popření vůle k životu."

! KDYŽ VAŠ ŽIVOT
ŠTVE

NEZKOUŠEJTE
NIKDY

NAŠTVAT
SMRT

!0?

Søren Kierkegaard (1813 – 1855)

- „dánský Sókrates“ (dialog a ironie);
- myšlenkový předchůdce (křesťanského) existencialismu;

Hlavní dílo:

Bud' – anebo (1843);

Pojem úzkosti (1844);

Bázeň a chvění (1844);

Stadia na cestě životem (1845);

Nemoc k smrti (1849);

„Bytostné poznání je právě to, které se bytostně vztahuje k existenci.“

- existence je nejnaternější vztah k sobě samému, člověk je hluboce dějinná bytost, jejíž zakládajícím prvkem je čas → „rozepjatost já“ až k vlastní smrti. Existenci je možné uskutečnit pouze *skokem*.
- *úzkost existence*: Jak působí nic? Rodí úzkost! Úzkost není strach, strach je vždycky strachem z něčeho (má svůj předmět), úzkost se ukazuje jako propastně bezdůvodná, jde v ní o naše bytí. Co nás naplňuje úzkostí, je propastnost svobody!

„Úzkost je možné srovnávat se závratí. Závrať se zmocňuje toho, jehož zrak se upřel do zející hlubiny.“

- „*skok do víry*“ → jak má jednatlivec věřit v Boha a jednat v lásce. Víra není rozhodnutí na základě důkazů, mít víru znamená zároveň mít pochybnosti.

Tři stadia existence

- 1.) estetické – pohanství a rané Řecko, lidské existování je nereflektované, vládne mu fantazie a básnictví, odehrává se v dětské nevinosti – „mimo dobro a zlo“; Člověk v téhle fázi nedisponuje kategorií svobody.
- 2.) etické – začíná Sókratem, uvědomění si osobní svobody a zodpovědnosti, zlo je chápáno jako nedostatek (ne jako „klad“).
- 3.) náboženské – ztělesněno křesťanstvím, já je třeba myslet jak já, které zná Bůh, a jako bytí sebou. Není-li tohoto bytí sebou dosaženo, je to zlo, vina a tedy se chápe jako klad: jako vědomé protivení se Bohu (hřích). Křesťanství ale nabízí i pokání, odpuštění a vykoupení, jehož bylo dosaženo Kristovou smrtí.

Friedrich Nietzsche (1844 – 1900)

- německý filosof a filolog,
voluntarista a nihilista;
- navazuje na Schopenhauera;

Hlavní dílo:

Zrození tragédie z ducha hudby;

Nečasové úvahy (1873-76);

Lidské, příliš lidské (1878-80); Ranní červánky (1881); Radostná věda (1882); Tak pravil Zarathustra (1882); Mimo dobro a zlo (1886); Genealogie morálky (1887); Soumrak model (1889); Antikrist (1895); Ecce homo (1898).

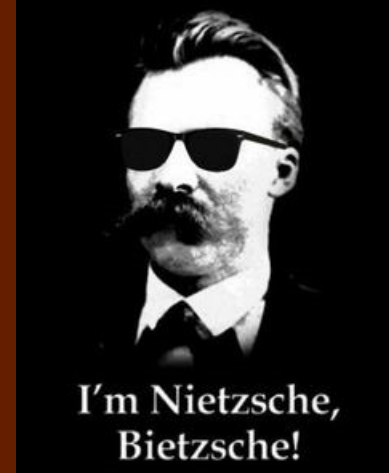
Vůle k moci

„Tento svět je vůle k moci – a jinak nic. Avšak právě tak i vy jste vůle k moci – a jinak nic.“

- svět je nekonečné vznikání a zanikání, tvoření a ničení (odkaz na Hérakleita);
- podstatou světa je *vůle k moci* (voluntarismus);
- odmítnutí veškeré metafyziky (filosofické i náboženské!), věčných pravd či absolutních morálních hodnot (problém s *nihilismem* → není pravdy, morálky ani náboženství: „*Bůh je mrtev*“!)
- všechny problémy bytí nazírá jako problémy hodnoty (axiologické hledisko), „*přehodnocení všech hodnot*“.

„Filosofování kladivem!“

Nietzsche rozbíjí staré hodnoty, které demaskuje jako falešné aby vytýčil hodnoty nové. Jeho filosofie by se dala charakterizovat jako:

1.) antimoralistická – existuje morálka pánů a morálka otroků. U pánů znamená „dobrý“: vznešenost a hrdost, opakem „dobrého“ je „špatný“ (obyčejný, bezcenný, sprostý). U otroků znamená „dobrý“: mírný, pokojný, dobrotivý, soucitný, protikladem pak je „zlý“ (neobvyklý, smělý, nevypočitatelný, nebezpečný).

Otrockou morálkou je morálka židovská – kde hlásá soucit, tam slyšíme chraplavý hlas méněcenných, kteří pohrdají sami sebou.

2.) antidemokratická – veškerá evropská morálka je morálkou stádní zvěře. Jejím výrazem je demokratické hnutí.

3.) antisocialistická – socialistický ideál znamená naprosté zvrhnutí člověka ve stádní zvíře.

4.) antifeministická – úměrně tomu, jak muži ztrácejí pravou mužnost, degeneruje i žena a vzdává se svých ženských instinktů. Usilování ženy o emancipaci je příznakem úpadku.

5.) antiintelektualistická – vědomí a rozum jsou jenom služebníkem vůle („*vůle k moci*“). Účelem poznání je ovládnutí věcí ve službě životu. Více se toho děje bez našeho vědomí (důraz na instinkt!).

6.) antipesimistická – kdo říká, že život nestojí za nic, říká:
Já nestojím za nic.

7.) antikřesťanská – křesťanství (jako nepřítel smyslovosti) je souhrn převrácení přirozených hodnot.

*„Křesťanský pojem boha – bůh jako bůh nemocných...,
bůh jako duch – je nejperverznější pojem boha.“*

*„Mrtvi jsou všichni bozi: Chtějme tedy, aby žil nadčlověk. Hledíte,
hlásám vám nadčlověka. Nadčlověk je smysl země...“*

*„Člověk jest provaz natažený mezi zvířetem
a nadčlověkem – provaz nad propastí.“*

Nadčlověk – je člověk vědoucí o smrti boha.
Člověk, který ví, že všechno idealistické zázsvětí
je pouhý přelud, člověk, který se vydává
s radostným přitakáním zemi a životu.

Myšlenka „věčného návratu“

- etický požadavek – žít tak, abych byl schopen a ochoten prožít svůj život nekonečněkrát úplně stejně!
- myslet a potvrdit, že se všechno vrací, že se všechno věčně Opakuje, to je nejvyšší přitakání, které lze vůbec myslet.

„Toto – to že byl život? chci říci smrti. Nuže dobrá. Ještě jednou!“

